

GLEDER OG SORGER

Alle snakker om det. Men hva menes med det etter hvert forslitte uttrykket ”Globalisering”? Ulike ting til ulike folk, vil jeg tro. Kjernen i fenomenet globalisering kan kanskje sammenfattes i tre punkter:

- Ny teknologi – særlig alt som har med IKT å gjøre, inklusive Google, GPS og CNN
- Nye måter å samarbeide på – det meste og de fleste er bare et tastetrykk unna
- Nye aktører – som Kinas og Indias inntreden på den globale arena

Verden er i større grad ett marked. Det gir utvidet konkurranseflate. Når røntgenbilder tatt i USA like gjerne kan vurderes i Sydney som i Seattle, vil nye grupper som tidligere trodde seg skjermet for internasjonal konkurranse, kunne bli utsatt for nettopp det.

Globaliseringen slår hardt. Noen til glede, andre til sorg. Den amerikanske investeringsbanken Goldman Sachs kan opplyse at ”profits” som andel av BNP ”reached an all-time high in the first quarter of 2006”. Grunnen til at kapitalen nå kaster bedre av seg enn tidligere, er relativt større knapphet på den.

Hvert år tekker minst ti millioner kinesiske bønder inn til byene for der å skaffe seg arbeid. Mange i produksjon av industrivarer som kommer forbrukere i andre land til gode. For kineserne har globaliseringen betydd at mer enn fire hundre millioner av dem er løftet over fattigdomsgrensen, til tross for at lønninger som engelske arbeidere under den industrielle revolusjon for et par hundre år siden knapt ville godtatt.

For industriarbeidere i vår del av verden har Kinas inntreden i den globale økonomien, kombinert med vestlige selskapers relativt frie anledning til å etablere produksjonsvirksomhet i Midtens rike, gitt lavere lønnsvekst. *Trusselen* om ”offshoring” er gjerne nok.

Men ikke bare mulig ”offshoring” til Kina ligger bak beskjedne lønnskrav. Tenk bare på hva ”inshoring” av bygningsarbeidere fra Polen og Baltikum har gjort for å holde norske lønninger i bygg og anlegg nede.

Med synkende andel industriarbeidsplasser i de rike landene søker flere seg jobber i varehandel, transport og annen tjenesteyting. Det legger en demper på lønnsutviklingen også her.

Taperne i disse eksemplene er velavlønnet arbeidskraft i rike land. Vinnerne er kapitalistene – som i grunnen har nok som de har – og fattige arbeidere i fattige land – som trenger hvert øre ekstra i lønningsposen. Men en gruppe til er vinnere – forbrukerne i de rike landene. Når klær og sko har falt med 30 prosent i pris de siste ti årene, har vi globaliseringen å takke. Og med flypriser som nå bare er en brøkdel av hva de var et snes år tilbake, kan vi koste på oss opplevelser i land vi den gang knapt hadde hørt om.

Dess mer trygghetssøkende et folk er, med dess større uvilje ser man på fenomenet globalisering. Her er det viktig å skille mellom trygghet og sikkerhet for den enkelte og sikkerhet for samfunnet. Å trekke slutninger for samfunnet basert på observasjoner for den enkelte kan tidvis bære galt av sted. "Fallacy of composition" kalles det. Overdreven trygghet for den enkelte kan ha som konsekvens en lite robust helhet.

Om den enkelte skal ha full trygghet for å beholde jobben, blir de omstillinger i arbeidslivet som en mer sammenvevd verden krever, ikke så lett å gjennomføre. Enda vanskeligere blir det om han skal ha samme lønn og bo på samme sted. Omskifteligheten og risikoen som globalisering fører med seg, må da bæres av de andre – de som ikke har tilsvarende garantier. Til syvende og sist av samfunnet. Samlet produksjon blir mindre enn den kunne ha vært.

Potensialet som globalisering innbyr til, nemlig en ytterligere utvidelse av markeder, med handel i oppgaver snarere enn i ferdigprodukter, med tilhørende spesialisering og vekst, utnyttes dårlig om viljen til risikotaking mangler. For myndighetene ligger utfordringen på to plan.

For det første, sørge for at de som faller utenom – som taper på globaliseringen, og det er alltid slik ved økonomiske endringer, at noen taper, i dette tilfelle, som vi har sett, arbeidskraft, særlig i næringer og bedrifter som konkurreres ut – at disse fanges opp og kommer seg videre. Det er to måter å gjøre dette på. Gi dem penger. Gi dem incentiver. Det siste er å fortrekke, dvs. legge til rette for omskolering, gi bidrag til å starte egen virksomhet, subsidiere flytting om arbeidsplasser finnes andre steder, etc.

For det andre, arbeide frem et skattesystem som gjør at fordelingsvirkningene av globalisering blir mindre skjev. Høyere skatt på kapitalens avkastning ville være det enkleste. Men det er ikke lett i en verden der kapitalen er så lett å flytte på. Et internasjonalt samarbeid på dette punktet er ønskelig. Men neppe realistisk.

Mer realistisk er utvidelse av skattegrunnlaget bl.a. ved å redusere muligheter for ulike fradrag; høyere skatt på kapital som ikke lar flytte på seg, dvs. på fast eiendom og høyere miljøavgifter som både gir mer penger i statskassen og mindre forurensning.